

OBIECTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNILOR SĂVÂRȘITE ÎN SFERA CONSUMULUI DE PRODUSE ȘI SERVICII

Irina MOSCALCIUC

Catedra Drept Penal și Criminologie

The article represents a study on the material object of the offence committed in the field of goods and service consumption. The author presents the opinions of different scientists on the discussed topic and endowers her critical attitude regarding these opinions, through the prism of the national socio-juridical realities. The entities where the consumption market is projected and materialized, as an integrated social value protected by the penal law are analyzed. The article contains recommendations regarding the improving of the accusations in the mentioned domain, in order to assure a precise and concise description of the material object of the offences committed in the field of goods and services consumption.

Tabloul obiectului infracțiunilor săvârșite în sfera consumului de produse și servicii nu ar fi complet fără caracterizarea obiectului material al acestor infracțiuni. În doctrina dreptului penal se consideră că obiectul material al infracțiunii constă în „entitatea materială asupra căreia se îndreaptă influențarea nemijlocită infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii” [1].

În cazul fiecăreia din infracțiunile prevăzute la art.213, 216, 254-256 CP RM obiectul material prezintă trăsături individualizate. De aceea, este oportună analiza obiectului material în raport cu fiecare din aceste infracțiuni aparte.

Astfel, în ipoteza infracțiunii de încălcare din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale (art.213 CP RM), prezența obiectului material nu este obligatorie. De exemplu, obiectul material lipsește atunci când încălcarea din neglijență a regulilor și metodelor de acordare a asistenței medicale se face pe calea hipnozei, fitoterapiei, crioterapiei sau altor asemenea procedee care exclud influențarea directă asupra corpului victimei. Atunci însă când fapta respectivă se realizează tocmai datorită unei asemenea influențări, ca obiect material apare corpul persoanei.

Prin „corpul persoanei” se are în vedere expresia corporală a sănătății sau vieții persoanei, adică ansamblul de funcții și procese organice care asigură individului prezența biologică și care, odată distruse, suprimă calitatea de ființă sănătoasă și vie a persoanei [2].

Corpul persoanei poate să apară ca obiect material și în cazul infracțiunii prevăzute la art.216 CP RM. Însă, numai în ipoteză în care această infracțiune adoptă forma unei infracțiuni materiale, fiind provocate urmările prejudiciabile concretizate în: vătămarea gravă sau medie a sănătății ori decesul persoanei (lit.b) alin.(2)); decesul a două sau a mai multor persoane (lit.c) alin.(3)).

Dar, în cazul infracțiunii prevăzute la art.216 CP RM, și alte categorii de entități materiale pot constitui obiectul material al infracțiunii:

1) materia primă sau materialele din care este fabricat sau preparat produsul falsificat, periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale – dacă fapta prejudiciabilă apare sub modalitatea producerii (falsificării);

2) produsul periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale – dacă fapta prejudiciabilă apare sub modalitatea de transportare, păstrare sau comercializare.

Observăm, că în ambele cazuri descrise mai sus este vorba de produsul periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale. Diferă ipostaza în care apare un astfel de produs: obiectul produs prin infracțiune sau, pur și simplu, produsul infracțiunii – în primul caz; obiectul material al infracțiunii – în cel de-al doilea caz.

Dar ce trebuie de înțeles prin „produsul periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale?”

În primul rând, un asemenea produs trebuie să aibă o valoare care, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale. Această cerință este dictată de prezența sintagmei „săvârșite în proporții mari” în alin.(1) art.216 CP RM (prezența sintagmei „săvârșite în proporții deosebit de mari” la lit.a) alin.(3)

același articol). Dacă la momentul comiterii faptei valoarea produsului respectiv nu depășește 500 unități convenționale, calificarea nu poate fi făcută conform art.216 CP RM. În această ipoteză, se va aplica art.42¹ „Fabricarea, colectarea sau comercializarea produselor (mărfurilor) și prestarea serviciilor periculoase pentru viața și sănătatea consumatorilor” din Codul cu privire la contravențiile administrative.

În al doilea rând, produsul trebuie să fie periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor.

Potrivit art.1 din Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, prin „produs” se are în vedere bunul material destinat pentru consum sau utilizare individuală; produse sunt considerate de asemenea energia electrică și termică, gazele, apa livrate pentru consum individual.

Produsul trebuie deosebit de serviciu. Conform art.1 din legea sus-numită, serviciul este activitatea, alta decât cea din care rezultă produse, desfășurată în scopul satisfacerii unor necesități ale consumatorilor. Ca și produsul, serviciul reprezintă obiectul influențării nemijlocite infracționale, dar, spre deosebire de produs, este lipsit de corporalitate. Deci, nu este o entitate materială. Din această cauză, serviciul îndeplinește nu rolul de obiect material al infracțiunii, ci de obiect imaterial al infracțiunii. Dintre modalitățile pe care le poate avea fapta prejudiciabilă în contextul infracțiunii prevăzute la art.216 CP RM, numai prestarea se poate adecva serviciului periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, a cărui valoare, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale.

În ce se exprimă pericolul pe care produsul (serviciul) îl comportă pentru viața sau sănătatea consumatorilor?

În opinia unor autori, acest pericol se exprimă în „capacitatea obiectivă a produselor (sau a serviciilor – *n.a.*) de a produce o îmbolnăvire a oamenilor” [3]. În primul rând, această definiție este incompletă: urmările prejudiciabile, produse de infracțiunea prevăzută la art.216 CP RM, pot consta și în decesul persoanei, nu doar în vătămarea gravă sau medie a sănătății. În al doilea rând, nu este clar dacă capacitatea de a produce urmările respective este potențială sau efectivă.

În conformitate cu Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, produsul (serviciul) periculos este produsul (serviciul) care nu poate fi definit ca inofensiv. Totodată, prin produs (serviciu) inofensiv (sigur) se înțelege produsul (serviciul) care nu prezintă risc pentru viața, sănătatea, ereditatea și bunurile consumatorilor sau mediul ambiant.

Din păcate, din cele menționate se deduce că definitorul repetă definitul. De aceea, definițiile date nu ne ajută în mod real la perceperea esenței pericolului pe care produsul (serviciul) îl comportă pentru viața sau sănătatea consumatorilor.

Din definițiile conceptelor „substanțe periculoase” și „mărfuri periculoase”, nominalizate în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la efectuarea transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul Republicii Moldova, nr.672 din 28.05.2002 [4], rezultă că un astfel de pericol se datorează proprietăților fizice, chimice și biologice ale substanțelor sau mărfurilor.

De asemenea, din definiția noțiunii „produs sigur” dată în Legea României privind Codul consumului se poate desprinde că prezența sau lipsa pericolului pe care îl prezintă un produs sau serviciu se stabilește în funcție de următoarele circumstanțe:

- a) caracteristicile produsului (serviciului), ale ambalării și ale instrucțiunilor de montaj și întreținere;
- b) efectul asupra altor produse (servicii), împreună cu care acesta poate fi folosit;
- c) modul de prezentare a produsului (serviciului), etichetare, instrucțiunile de folosire și orice alte indicații și informații furnizate de producător (prestator);
- d) categoria de consumatori expusă riscului prin folosirea produsului (serviciului).

Această idee este dezvoltată în pct.5 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului cu privire la sistarea fabricării și (sau) comercializării (executării, prestării) produselor (proceselor, serviciilor) nestandardizate, de calitate inferioară, retragerea din circulație a produselor falsificate și nimicirea produselor (proceselor, serviciilor) ce prezintă pericol pentru viața și sănătatea consumatorilor și pentru mediul ambiant. Conform acestei norme, prescripția pentru sistarea fabricării și (sau) comercializării (prestării) produselor (serviciilor), periculoase pentru viața și sănătatea consumatorilor, se emite în cazul în care în timpul controlului se constată că aceste produse (servicii) aduc sau pot să aducă prejudicii vieții și sănătății consumatorului ca urmare a deficiențelor constructive, de producere, de receptură și a altor neajunsuri, a imperfecțiunii documentelor tehnice și a altor documente normative.

De asemenea, în aceeași normă se stabilește că prescripția se înmânează producătorului și este în vigoare până la lichidarea abaterilor de la cerințele de inofensivitate; o atare prescripție se emite și atunci când lichidarea abaterilor de la cerințele de inofensivitate este imposibilă.

Rezultă că dacă produsele (serviciile) periculoase pentru viața și sănătatea consumatorilor corespund cerințelor de inofensivitate, ele pot fi produse, transportate, păstrate, comercializate sau prestate. Deci, nu însăși prezența pericolului respectiv este condiția de ilegalitate care determină aplicarea răspunderii penale. În caz contrar, mărfurile periculoase nu ar mai putea fi transportate, în conformitate cu Hotărârea Guvernului cu privire la efectuarea transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul Republicii Moldova. Dar ele pot fi transportate atunci când sunt respectate prevederile acestei hotărâri și ale altor acte normative în materie.

Reiese că formularea din art.216 CP RM nu exprimă corect voința legiuitorului, nu este în concordanță cu cadrul legal de referință al acestei norme penale.

Astfel, în Legea cu privire la certificare și în Legea cu privire la evaluarea conformității produselor se folosește noțiunea „produse potențial periculoase” (cu mențiunea că ea cuprinde și sensul de servicii potențial periculoase). Conform art.1 al Legii cu privire la certificare, prin „produse potențial periculoase” se înțelege produsele care, în urma nerespectării tehnologiei de producție, a regulilor de folosire sau a condițiilor de păstrare, pot deveni periculoase pentru beneficiari sau pentru mediu.

Potrivit art.10 din Legea cu privire la certificare, documentele normative cu privire la produsele (serviciile) potențial periculoase pentru viața și sănătatea consumatorilor trebuie să conțină cerințe obligatorii privind inofensivitatea acestora; produsele (serviciile), pentru care în documentele normative sunt specificate cerințe obligatorii de inofensivitate pentru viața și sănătatea consumatorilor, se includ în Nomenclatorul produselor supuse certificării obligatorii și se certifică în exclusivitate în cadrul Sistemului Național de Certificare de organisme de certificare abilitate; se interzice comercializarea (prestarea) produselor (serviciilor) incluse în Nomenclator fără certificat de conformitate și/sau marcă națională de conformitate și fără certificat igienic la produse alimentare și la medicamente, iar în cazul produselor (serviciilor) cu destinație dublă – fără decizia respectivă a comisiei speciale guvernamentale.

În concluzie la cele menționate, trebuie să consemnăm următoarele:

1) în art.216 CP RM, precum și în actele normative de referință, sintagma „produsele (serviciile) periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor” trebuie substituită prin expresia „produsele (serviciile) potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor”;

2) pericolul social constă nu în producerea, transportarea, păstrarea sau comercializarea (prestarea) produselor (serviciilor) potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, ci în efectuarea aceluiași activități în condiții de ilegalitate;

3) condițiile de ilegalitate sunt întrunite în următoarele cazuri:

a) lipsa certificatului de conformitate, a mărcii naționale de conformitate, a certificatului igienic, a altor asemenea acte care permit plasarea pe piața de consum a produselor (serviciilor) sau lipsa deciziei autorității abilitate să permită o astfel de plasare;

b) nerespectarea tehnologiei, regulilor sau condițiilor normative de producere, transportare, păstrare sau comercializare (prestare) a produselor (serviciilor) potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, chiar dacă plasarea acestora pe piața de consum a fost permisă.

În vederea remedierii deficiențelor de care suferă art.216 CP RM și sporirii gradului de aplicabilitate a acestei norme penale, precum și în scopul compatibilizării art.216 CP RM cu cadrul legal de referință, recomandăm reformularea dispoziției de la alin.(1) art.216 CP RM, după cum urmează:

„Producerea, transportarea, păstrarea, comercializarea, în condiții de ilegalitate, a produselor (serviciilor), potențial periculoase pentru viața sau sănătatea consumatorilor, săvârșite în proporții mari”.

Ca urmare a acestei modificări, ar fi eliminată și sinonimia „producerea (falsificarea)”, deoarece falsificarea este un exemplu al producerii în condiții de ilegalitate.

De asemenea, ar fi oportun ca condițiile de ilegalitate, prezentate mai sus, să fie expuse în cadrul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației penale și administrative pentru protecția consumatorilor. Aceasta ar contribui la aplicarea uniformă a art.216 CP RM de către destinatarii legii penale.

Revenind la caracterizarea obiectului material al infracțiunii (a produsului acesteia) prevăzute la art.216 CP RM, trebuie de menționat că, în contextul modalității de transportare, păstrare sau comercializare, nu contează dacă produsul, periculos pentru viața sau sănătatea consumatorilor, este fals sau autentic. Această circumstanță poate fi luată în calcul doar la individualizarea pedepsei.

În cazul modalității de producere (falsificare), produsul infracțiunii este prin excelență un produs falsificat.

Potrivit Legii privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, produsul falsificat este produsul fabricat din alți componenți, în alte proporții sau în alte condiții decât cele stabilite în documentele normative, care este prezentat drept veritabil.

În mod similar, noțiunea „produs falsificat” este definită în Legea cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice. Mai mult, în această lege, ca și în Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, se pune semnul egalității între noțiunile „produs falsificat” și „produs contrafăcut”. În contrast, în cadrul Legii României privind Codul consumului se face diferențierea dintre aceste două noțiuni: produs falsificat – produs la care se constată alterarea sub orice formă a elementelor de identificare a unei mărci, denumiri, sigle ori desen industrial legal înregistrate, de natură a induce în eroare asupra provenienței sale, care nu au fost fabricate de deținătorul legal al mărcii ori împuternicitul acestuia sau la care s-a constatat utilizarea mărcii legal înregistrate fără a exista acordul titularului; produs contrafăcut – orice bun, inclusiv ambalajul acestuia, la care se constată utilizarea fără autorizare a unei mărci care este identică cu o marcă legal înregistrată, sau produsul care nu poate fi diferențiat în aspectele sale esențiale de un produs de marcă, prin care se încalcă drepturile prevăzute de lege ale deținătorului legal al mărcii respective.

Din cele menționate rezultă că un produs poate fi falsificat chiar și atunci când nu este contrafăcut. Se are în vedere cazul când produsul se falsifică de către deținătorul legal al mărcii aplicate pe produs.

Atunci însă când produsul este contrafăcut, se aduce atingere interesului consumatorului de a achiziționa un produs veritabil. Așadar, acest interes face parte din conținutul obiectului juridic special al infracțiunii prevăzute la art.216 CP RM – în cazul în care fapta prejudiciabilă îmbracă modalitatea normativă de producere (falsificare), concretizată în modalitatea faptică de contrafacere.

În continuare, ne vom concentra atenția asupra obiectului material al infracțiunii de comercializare a mărfurilor de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor (art.254 CP RM).

Din analiza art.254 CP RM rezultă că obiectul material al infracțiunii corespunzătoare îl constituie corpul persoanei. Într-o altă ipostază, obiectul material are următoarele trăsături:

- 1) este o marfă;
- 2) marfa dată este de proastă calitate sau necorespunzătoare standardelor;
- 3) valoarea acestei mărfi, la momentul comiterii faptei, depășește 500 (sau 1500) unități convenționale.

Ad-litteram, prin „marfă” se înțelege un produs al muncii destinat schimbului prin intermediul vânzării-cumpărării [5]. În conformitate cu Legea cu privire la protecția concurenței, prin „marfă” se înțelege produsul activității (inclusiv lucrări și servicii) cu aceeași valoare de consum destinat vânzării sau schimbului. În conformitate cu art.77 din Codul penal al Argentinei, prin „marfă” se înțelege bunul de orice tip care poate fi expus pentru vânzare [6].

Îmbinând concepțiile celor trei definiții și raportându-le la necesitățile art.254 CP RM, considerăm că prin „marfă” trebuie de înțeles produsul valorificat către consumator prin comercializare.

În mod regretabil, infracțiunea prevăzută la art.254 CP RM nu are și un obiect imaterial constând în serviciu. Or, așa cum rezultă din definițiile legislative ale noțiunilor „calitate” și „standardizare”, nu doar mărfurile trebuie să fie conforme cu cerințele de calitate sau cu standardele, dar și serviciile. De menționat că în urma adoptării Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova din 20.05.2004, sintagma „prestarea serviciilor” a completat numai dispoziția art.216 CP RM, deși această lege se referă și la art.254 CP RM. În vederea înlăturării acestei deficiențe, considerăm necesară completarea alin.(1) art.254 CP RM, astfel încât după cuvântul „mărfurilor” să fie introdusă sintagma „ori prestarea intenționată a serviciilor”.

Proasta calitate a mărfii sau necorespunderea ei standardelor este o altă trăsătură a obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.254 CP RM.

Potrivit Legii privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, prin „calitate” se are în vedere ansamblul de caracteristici ale unui produs, serviciu, care îi conferă aptitudine de a satisface, conform destinației, necesitățile explicite sau implicite. Această definiție este completată de alta, cuprinsă în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației penale și administrative pentru protecția consumatorilor. Conform acesteia, prin „calitate” se înțelege totalitatea însușirilor care reflectă securitatea, aspectul inovației, longevitatea, siguranța, spiritul de economie, spiritul ergonomic, estetic, ecologic al produselor etc., ceea ce le atribuie capacitatea pentru a satisface cerințele consumatorului conform destinației.

În consecință, dacă mărfii îi lipsește vreuna din caracteristicile (însușirile), specificate mai sus, astfel încât ea nu poate satisface cerințele consumatorului conform destinației, atunci marfa se consideră de proastă calitate. Deci, formează obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.254 CP RM.

După unii autori, mărfuri de proastă calitate pot fi considerate inclusiv mărfurile care, fără o prelucrare totală sau substanțială, nu pot fi consumate sau utilizate după destinația lor [7]. Într-o altă opinie, mărfurile sunt de proastă calitate atunci când calitatea lor nu corespunde destinației acestora sau când determină reducerea termenului de exploatare (valabilitate), indiferent dacă deficiențele mărfurilor sunt sau nu remediabile [8].

Cea de-a doua poziție este mai aproape de adevăr. Or, urmând primul punct de vedere, consumatorul ar avea dreptul numai la remedierea mărfii de proastă calitate. Ceea ce nu corespunde legii. Conform alin.(4) art.10 din Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, consumatorul are nu doar acest drept. El mai are dreptul să pretindă vânzătorului înlocuirea gratuită a mărfii sau restituirea contravalorii mărfii. Este la discreția consumatorului să aleagă care din cele trei drepturi să le exercite.

Chiar dacă deficiența mărfii este remediabilă, important este că, la momentul comiterii faptei, ea este de proastă calitate. Tot ceea ce s-a întâmplat post-factum nu are relevanță la calificarea infracțiunii. De aceea, o marfă este de proastă calitate, indiferent dacă deficiențele ei sunt sau nu remediabile.

În mod alternativ, pentru a constitui obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.254 CP RM, marfa poate fi nu doar de proastă calitate, dar și necorespunzătoare standardelor.

Conform prevederilor Legii cu privire la standardizare, prin „standard” se înțelege documentul stabilit prin consens și aprobat de un organism recunoscut, care prevede, pentru utilizări comune și repetate, reguli, prescripții și caracteristici comune referitoare la diverse activități sau rezultatele acestora, în scopul obținerii unui grad optim de ordine într-un context dat.

De lege lata, marfa necorespunzătoare „cerințelor tehnice” [9] (corect – prescripției (specificației) tehnice) nu poate forma obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.254 CP RM. De aceea, nu putem agreea punctul de vedere contrar susținut de către unii autori [10]. Astfel s-ar admite interpretarea extensivă defavorabilă, ceea ce este interzis de art.3 CP RM.

În adevăr, standardul este doar unul dintre tipurile de documente normative de standardizare. Prescripția (specificația) tehnică și reglementarea tehnică, precum și clasificatorul de informație tehnico-economică, în același rând norma, regulamentul, procedura în domeniul standardizării, metrologiei și certificării reprezintă celelalte tipuri, așa cum rezultă din prevederile Legii cu privire la standardizare.

Considerăm că în art.254 CP RM trebuie operată o modificare: în locul termenului „standardelor” să fie utilizată formula „documentelor normative de standardizare”. Prin aceasta ar fi extinsă aria de aplicare a art.254 CP RM. Or, nu există nici o prevedere legală din care ar reieși că standardele ar avea un rol predilect în raport cu celelalte tipuri de documente normative de standardizare. De asemenea, prin aceasta legea penală ar fi compatibilizată cu Legea cu privire la evaluarea conformității produselor. Potrivit acesteia, certificarea conformității reprezintă acțiunea unei terțe părți care demonstrează cu certitudine că un produs (serviciu), identificat corespunzător, este conform cu un anumit standard sau cu un alt document normativ. Deloc întâmplător, în aceeași manieră, noțiunea „certificarea conformității” este definită în Legea cu privire la standardizare.

În fapt, noțiunea „document normativ”, utilizată în Legea cu privire la evaluarea conformității produselor, este mai largă decât noțiunea „document normativ de standardizare”, cuprinzând și așa concept ca „codul de bună practică”, și nu numai. Totodată, nu putem să nu susținem ideea că „noțiunea „mărfuri de proastă calitate” cuprinde noțiunea „mărfuri necorespunzătoare standardelor”” [11]. De asemenea, nu putem face abstracție de prevederile de la alin.(5) și (6) art.6 din Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003: se interzice producerea, plasarea pe piață, depozitarea, expunerea în comercializare și comercializarea produselor, prestarea serviciilor cu încălcarea cerințelor de calitate stabilite de documentele normative sau contrar interdicției organului de control; se interzice plasarea pe piață, depozitarea, expunerea în comercializare și comercializarea produselor, prestarea serviciilor în lipsa certificatului de conformitate sau a declarației de conformitate, dacă legislația prevede aceasta, sau cu utilizarea ilegală a mărcii de conformitate. Din aceste considerente, întru a facilita aplicarea art.254 CP RM (luând în considerație modificările și completările la această normă, propuse anterior), recomandăm expunerea părții finale a dispoziției alin.(1) art.254 CP RM după cum urmează: „mărfurilor sau serviciilor de proastă calitate, inclusiv a celor care nu îndeplinesc condițiile de conformitate, în special a celor care nu corespund documentelor normative de standardizare, dacă este săvârșită în proporții mari”.

Referindu-ne la ultima trăsătură a obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.254 CP RM, menționăm că valoarea mărfurilor, care formează acest obiect, trebuie să depășească, la momentul comiterii faptei, 500 unități convenționale. Baremul este de 1500 unități convenționale în cazul modalității agravate de la lit.a) alin.(3) art.254 CP RM.

Dacă valoarea mărfurilor corespunzătoare nu depășește limita de 500 unități convenționale, atunci fapta trebuie calificată conform art.42² „Producerea sau comercializarea produselor (mărfurilor) necalitative, necomplete sau neconforme standardelor” din Codul cu privire la contravențiile administrative.

În cele ce urmează ne vom referi la obiectul material al infracțiunii de înșelare a clienților (art.255 CP RM).

În literatura de specialitate se consideră (just) că obiectul material al acestei infracțiuni îl constituie banii sau alte bunuri aparținând victimei [12]. În special, bunurile aparținând victimei apar ca obiect material atunci când serviciul se prestează cu utilizarea bunurilor consumatorului. În acest sens, conform alin.(1) art.18 din Legea privind protecția consumatorilor din 13.03.2003, dacă serviciul se prestează integral sau parțial din materialul consumatorului, prestatorul răspunde pentru integritatea acestui material și pentru utilizarea lui corectă.

De asemenea, bunurile aparținând victimei pot să apară ca obiect material al infracțiunii de înșelare a clienților, când prețul la marfă este plătit în natură. Această posibilitate este prevăzută în alin.(1) art.18 din Legea vânzării de mărfuri.

Totuși, prețul la marfă este determinat, de regulă, în expresie bănească. În această ipoteză, obiectul material al infracțiunii date îl constituie banii încasați de către făptuitor peste valoarea reală a contraprestației.

Instrumentele de măsurare, utilizate de făptuitor la săvârșirea infracțiunii de înșelare a clienților, nu pot forma obiectul material al acesteia. În acest fel, susținem opinia lui C.Bulai, conform căreia obiectul material al infracțiunii nu trebuie confundat cu mijloacele care au servit la săvârșirea infracțiunii [13]. Într-adevăr, înșelând victima, făptuitorul urmărește obținerea banilor sau a altor bunuri aflate în sfera patrimonială a victimei. Prin influențarea nemijlocită infracțională asupra acestor entități, el lezează interesele victimei; deci, aduce atingere obiectului juridic special prin intermediul entităților care formează obiectul material.

Considerăm că legea penală a Republicii Moldova ar trebui completată cu o incriminare vizând fapta al cărei obiect material ar fi instrumentele de măsurare. Ca model ar putea servi art.226 „Falsificarea mijloacelor de măsurare” din Codul penal ucrainean [14]. Conform acestei norme, se prevede răspunderea pentru „fabricarea sau reutilizarea în scopul folosirii sau al desfacerii, ori desfacerea instrumentelor sau dispozitivelor de măsurare falsificate”. Într-o manieră similară este formulată dispoziția art.196 „Încălcarea regulilor metrologice” din Codul penal al Republicii Kârgâze din 1997 [15].

Însă, nu doar considerentele de sorginte juridico-comparativă ne îndeamnă să optăm pentru adoptarea unei asemenea norme. Conform art.30 din Legea metrologiei, persoanele fizice sau juridice poartă răspundere, inclusiv penală, pentru încălcarea prevederilor acestei legi. Totodată, potrivit alin.(1) art.21 din aceeași lege, persoanele fizice și juridice deținătoare de mijloace de măsurare sunt obligate să asigure legalitatea acestora. În conformitate cu art.31 din numita lege, se aplică răspunderea materială pentru anumite încălcări ale cerințelor metrologice, nu și pentru cele similare cu fapta prevăzută la art.226 din Codul penal ucrainean. De asemenea, pentru o astfel de faptă nu e stabilită nici măcar răspunderea contravențională. Or, contravenția de nerespectare a regulilor de folosire a aparatelor de măsurat și de cântărit sau utilizarea unor aparate de măsurat și de cântărit defectate, neverificate sau neplumbuite (pct.3) art.152 „Încălcarea regulilor de comerț” din Codul cu privire la contravențiile administrative), are totuși o altă esență juridică.

De lege lata, fapta, similară cu cea prevăzută la art.226 din Codul penal ucrainean, ar putea atrage răspunderea penală doar pentru pregătire de infracțiunea de înșelare a clienților sau de infracțiunea de escrocherie. Probarea unei asemenea fapte ar fi însă extrem de dificilă.

În virtutea argumentelor specificate mai sus și respectând registrul terminologic utilizat în Legea metrologiei, recomandăm completarea Codului penal al Republicii Moldova cu următorul articol:

„Articolul 255¹. Falsificarea mijloacelor de măsurat

Fabricarea sau reutilizarea în scopul folosirii sau al desfacerii, ori desfacerea mijloacelor de măsurare falsificate

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 200 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 120 la 180 de ore”.

În fine, ne vom referi la obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.256 CP RM.

În literatura de specialitate se menționează că obiectul material al acestei infracțiuni îl constituie remunerația având o natură corporală pe care făptuitorul o primește de la victimă [16]. Parafrazând o altă opinie, remunerația dată ar reprezenta nu obiectul material al infracțiunii în cauză, dar „modalitatea de înfăptuire a acesteia” [17]. În sprijinul celei de-a doua poziții, este citată A.K. Kviținia: „Obiectul material al infracțiunii

este un element al relațiilor sociale, iar obiectul remunerării ilegale se află în afara lor, el constând în ceea ce se transmite persoanei ... în calitate de o astfel de remunerare (bani, obiecte de preț etc.)... Remunerarea ilegală este un mijloc de comitere a infracțiunii...” [18].

Analizând cele două opinii, considerăm că remunerația având o natură corporală – sub formă de bani, titluri de valoare materializate, alte bunuri – reprezintă obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.256 CP RM. În același timp, remunerația având o natură incorporeală – sub formă de oferte, titluri de valoare nematerializate, avantaje patrimoniale, servicii, privilegii – constituie obiectul imaterial al infracțiunii analizate.

Argumentele în susținerea opiniei că remunerația respectivă ar reprezenta modalitatea (mijlocul) de săvârșire a infracțiunii par a fi neconvingătoare.

În primul rând, nu pot fi confundate conceptele „modalitate a infracțiunii” și „mijlocul de săvârșire a infracțiunii”. Aceste două noțiuni se află în diferite sisteme de referință. Modalitatea infracțiunii se referă la configurația infracțiunii, reprezentând „variația pe care o prezintă infracțiunea la concret, în funcție de modul și împrejurările în care a fost săvârșită” [19]. La rândul său, mijlocul de săvârșire a infracțiunii reprezintă instrumentul cu ajutorul căruia este săvârșită fapta prejudiciabilă [20].

În altă ordine de idei, considerăm incorectă afirmația lui A.K. Kviținia că obiectul material este un element al relațiilor sociale. În acest plan, este oportun să reproducem punctul de vedere al lui S.Brînză: „Relațiile sociale sunt vătămate sau amenințate prin intermediul entității care formează obiectul material al infracțiunii... Obiectul material al infracțiunii nu este identic cu obiectul juridic al infracțiunii, deoarece acesta din urmă este format din valorile și relațiile sociale, ocrotite de legea penală, pe care primul le materializează” [21]. În același fâgaș se exprimă alți autori, care consideră că entitatea ce formează obiectul material este extrinsecă (exterioară) relației, deoarece în legătură cu această entitate se exercită acțiunile părților la această relație, acțiuni care formează obiectul relației [22].

În genere, se creează impresia că autorii care consideră recunoașterea remunerației ca mijloc de săvârșire a infracțiunii nu au reușit să pătrundă în esența noțiunilor „obiectul juridic al infracțiunii” și „obiectul material al infracțiunii”. Astfel, în opinia lui V.Dobrinou, remunerația nu poate forma obiectul material al infracțiunii, deoarece „atingerea obiectului juridic al infracțiunii nu este legată în nici un fel de vreo vătămare sau punere în pericol a sumelor de bani sau a celorlalte foloase primite...” [23].

În replică la această opinie, poate fi prezentată poziția lui V.P. Emelianov: „Într-adevăr, bunul concret, care este sustras, nu suferă nici un prejudiciu și nici nu poate să-l sufere. Acel bun este sustras nu pentru a i se aduce prejudiciu, ci pentru a se extrage din el careva utilitate” [24]. Prin extrapolare, putem susține că bunurile formând remunerația sunt primite nu pentru a li se aduce prejudiciu, dar pentru a se extrage din ele o anumită utilitate. Mai mult, nu este exclus ca făptuitorul să asigure acestor bunuri condiții mai bune decât a făcut-o victima.

Nu poate fi pus semnul egalității între esența infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM) și esența tuturor celorlalte infracțiuni: „esența infracțiunii de distrugere constă în lezarea bunului în însăși materialitatea sa ..., ceea ce face ca această infracțiune să ocupe un loc distinct (sublinierea ne aparține – n.a.) ... și să se deosebească de toate celelalte infracțiuni ...” [25].

De asemenea, în opinia lui C.Bulai, obiectul juridic trebuie distins de obiectul material, specificându-se că amenințarea sau vătămarea obiectului juridic are loc prin intermediul obiectului material [26]. Așadar, nu obiectul material al infracțiunii suferă amenințare sau vătămare. Influențarea nemijlocită infracțională asupra obiectului material al infracțiunii constă, în cazul faptei prevăzute la art.256 CP RM (ca și în cazul infracțiunilor săvârșite prin sustragere), în deplasarea bunurilor dintr-o sferă patrimonială în alta. Nu în vătămarea sau punerea în pericol a acestor bunuri. În caz contrar, s-ar confunda obiectul material al infracțiunii date cu obiectul juridic al acesteia: „Și este oare posibil ca amenințarea sau vătămarea bunului (în ipoteza în care acesta formează obiectul juridic) să aibă loc prin intermediul aceluiași bun (dacă el constituie deja obiectul material)?” [27].

În concluzie, remunerația primită de către făptuitor de la victimă constituie obiectul material (sau, după caz, obiectul imaterial) al infracțiunii prevăzute la art.256 CP RM.

La calificarea infracțiunii, trebuie să se stabilească că remunerația dată este caracterizată prin următoarele trăsături:

1) are menirea de contraprestație pentru conduita pe care făptuitorul se obligă să o aibă față de victimă; această conduită se exprimă în îndeplinirea unor lucrări sau în prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale făptuitorului;

2) nu i se cuvine făptuitorului, deoarece nu există nici un temei juridic care ar îndreptăți primirea acesteia.

Referințe:

1. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală. - Chișinău: Cartier, 2005, p.151.
2. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. și alții. Drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Cartier, 2005, p.49.
3. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. și alții. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier, 2005, p.318.
4. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2002. - Nr.87-90.
5. Dicționarul explicativ al limbii române / Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. - București: Univers enciclopedic, 1998, p.600.
6. Уголовный кодекс Аргентины / Под ред. Ю.В. Голика. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
7. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. și alții. Codul penal comentat și adnotat, p.416.
8. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий / Под ред. Е.Л. Стрельцова. - Харьков: Одиссей, 2005, p.444.
9. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. și alții. Codul penal comentat și adnotat, p.418.
10. Ibidem.
11. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий, p.444.
12. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. și alții. Drept penal. Partea Specială, p.481; Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Преступления в сфере экономической деятельности. - Москва: ЮрИнфоР, 1998, с.260; Галахова А.В. Уголовная ответственность за хозяйственные преступления. - Москва: Юридическая литература, 1987, с.65.
13. Bulai C. Manual de drept penal. Partea Generală. - București: ALL, 1997, p.197.
14. Відомости Верховної Ради. - 2001. - №25-26.
15. Уголовный кодекс Кыргызской Республики / Под ред. А.П. Стуканова, П.Ю. Константинова. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
16. Stati V. Primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea unei lucrări legate de deservirea populației // Prevenirea și combaterea corupției în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice. - Chișinău: Transparency International, 2004, p.100-106.
17. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. și alții. Drept penal. Partea Specială, p.623; Țurcan I. Obiectul material al infracțiunii de luare de mită // Revista Națională de Drept. - 2001. - Nr.9. - P.49-52.
18. Квициния А.К. Взятничество и борьба с ним. - Сухуми, 1980, с.28-29.
19. Bulai C. Manual de drept penal. Partea Generală, p.419.
20. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. Drept penal. Partea Generală, p.172.
21. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.101, 104.
22. Vrabie G., Popescu S. Teoria generală a dreptului. - Iași: Ștefan Procopiu, 1993, p.139.
23. Dobrinoiu V. Corupția în dreptul penal român. - București: Atlas Lex, 1995, p.69.
24. Емельянов В.П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с.182.
25. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea Specială. - București: Șansa, 1999, p.290.
26. Bulai C. Manual de drept penal. Partea Generală, p.196-197.
27. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului, p.291.

Prezentat la 13.03.2007